

Izveštaj o položaju etničkih manjina na Kosovu (period mart - avgust 2001)

Rezime

Cilj ovog izveštaja, osmog u nizu izveštaja koji su zajednički uradili UNHCR i OEBS, jeste da pruži pregled problema sa kojima se danas suočavaju manjinske zajednice na Kosovu. Oslanjajući se na široku mrežu na terenu koju imaju obe organizacije, pored informacija iz raznih drugih izvora, cilj nam je da čitaocu pružimo otvoren i sveobuhvatan pregled svakodnevnog života ovih zajednica. Nadamo se da će ovaj izveštaj biti shvaćen kao informativan i objektivan komentar odvojen od svake ideologije ili programa, osim mandata naših organizacija da pružimo podršku i zaštitu onima čija su ljudska prava bila kršena, i koja se i dalje krše. Pored ovog mehanizma izveštavanja, mi smo više od dve godine zajednički predsedavali i učestvovali u radu Ad hoc radne grupe za manjinska pitanja, koristeći ovaj interagencijski forum kao sredstvo da se naglase problemi manjinskih zajednica i nađu odgovarajuća rešenja. Tokom perioda koji obuhvata ovaj izveštaj, Ad hoc radna grupa je raspuštena. Trenutna realnost na Kosovu zahteva kompleksniji i obuhvatniji pristup koji jedan ad hoc mehanizam zasnovan na dobroj volji nikad ne bi mogao da pruži. Ubuduće, ulogu i funkciju koju je iz nužde preuzela radna grupa trebalo bi da preuzme i proširi UNMIK u obliku jednog savetodavnog odbora za lokalne zajednice.

Iako svesni rastuće složenosti i osetljivosti koje obavijaju manjinska pitanja, i poznajući tendenciju da se govori o lokalnim zajednicama a ne manjinama, zadržali smo strukturu i terminologiju prethodnih izveštaja. Ovo nije učinjeno iz razloga neosetljivosti, već više zbog efikasnosti. Stoga nastavljamo da koristimo izraz manjina, a njegova upotreba se jednostavno odnosi na svaku zajednicu koja živi u okolnostima gde predstavlja brojčanu manjinu u poređenju sa zajednicama koje je okružuju. Kao takav, ovaj termin se odnosi na kosovske Srbe u Grančanici u istoj meri kao i na kosovske Albance na severu Mitrovice. U pripremi ovog najnovijeg izveštaja obema organizacijama je još jednom postalo očigledno da manjinske zajednice na Kosovu nastavljaju aktivno angažovanje kako bi oblikovale sopstvenu sudbinu. Napori koje svaka manjinska zajednica čini da identifikuje i definiše svoj sopstveni karakter i doprinos u okviru Kosova jesu ključne odrednice njihove budućnosti i kao takve zaslužuju veću pažnju. Podrška njihovih sugrađana, lokalnih vlasti i međunarodne zajednice njihovim naporima da ostvare svoj potencijal kao vrli pripadnici društva oslobođenog etničkog nasilja, zastrašivanja i diskriminacije i dalje je od suštinskog značaja. Nijedno funkcionalno demokratsko društvo ne može se nadati da ostvari svoj razvoj noseći teret netolerancije koji još uvek karakteriše veliki deo Kosova. Izazovu izlaska iz ovog destruktivnog i samoobnavljajućeg kruga moraće da odgovore svi stanovnici Kosova kako bi budućnost bila oslobođena nepravdi iz prošlosti.

Mada sigurnost ostaje kao predmet najozbiljnije brige, to više nije tako dominantan faktor kao što je to predstavljala u prethodnim izveštajima. Niz nasilnih napada koji se odigrao krajem perioda koji pokriva prethodni izveštaj nije se ponovio. Međutim, mi smo opet naveli brojne incidente čija učestalost i ozbiljnost ukazuju na krhku prirodu ukupne situacije. Pored ozbiljnih nasilnih incidenata, neprekidna napetost usled poniženja i izolacije u manjinskim zajednicama ne mogu se zanemariti. Maltretiranje i zastrašivanje koje ne dostiže nivo stvarnog nasilja jeste veoma efikasan način povrede osnovnih prava manjina da žive i razvijaju se na Kosovu na način sličan drugim građanima, bez obzira na nacionalnost. Ekonomske teškoće, neizbežna posledica produžene izolacije i ograničene interakcije, takođe uzimaju svoj danak. Krađa stoke i

poljoprivredne mehanizacije ispostavila se kao primarna briga mnogih seoskih manjinskih zajednica. Ovakva kriminalna aktivnost počinjena protiv manjina, koja ljude lišava ne samo života već i sredstava za život, u sve većoj meri se posmatra kao konačni odlučujući faktor u odluci da se zauvek napusti Kosovo. Pored mnogih teškoća s kojima se suočavaju manjine na Kosovu, mi smo utvrdili i izvestan broj pozitivnih primera međuetničke komunikacije i saradnje, koje smo uključili u ovaj izveštaj kako bismo dali potpuniju sliku različite dinamike međuetničkih odnosa. Relativno proste aktivnosti kao što su sastanci u selu ili susedstvu se odigravaju i važno je prepoznati ove skromne korake u pravcu normalizacije kako bi se jasnije shvatila složena realnost na Kosovu. Bombe i pucnjava možda će nastaviti da dominiraju novinskim naslovima, ali u ovom teškom okruženju tihe i iskrene mere izgradnje poverenja se ipak preduzimaju.

Ovaj period praćen je značajnim razvojem u vezi povratka manjinskih zajednica. I dok je pravi povratak trenutno i dalje nemoguć u mnogim mestima zbog kontinuiranih pretnji bezbednosti, izvestan broj pokreta manjih razmera koji se odvija u okviru raznih manjinskih zajednica stvara nadu u budući povratak. U zajednici uopšte raste otvorenost prema raspravi o pitanju povratka i ohrabrujuće, mada kolebljivo, priznanje u nekim delovima kosovskog društva da povratak izbeglica i raseljenih lica pripadnica manjinskih zajednica ne predstavlja pretnju već izraz osnovnog ljudskog prava. Međutim, oduševljenje progresom po pitanju povratka bilo bi preuranjeno ako se ne prizna u potpunosti činjenica da pripadnici manjinskih zajednica nastavljaju da napuštaju Kosovo uvereni da za njih na dugi rok nema održive budućnosti. Povratci i odlasci su neraskidivo povezani i svaka objektivna analiza izgleda za povratak mora punu težinu dati teškim uslovima s kojima se još uvek suočava većina manjinskih zajednica.

Imajući na umu značajne promene koje su se odigrale na Kosovu otkako su UNHCR i OEBS ustanovili ovaj mehanizam izveštavanja u leto 1999., svaka ozbiljna analiza realnosti multietničkog karaktera Kosova mora ići izvan spoljne slike društva koje cepa međuetnički konflikt i mora proceniti unutrašnju složenost koja vodi međunacionalne odnose na Kosovu. Mi se dotičemo mnogih od tematskih pitanja kojima smo se bavili u prethodnim izveštajima kako bismo dali najskoriji pregled relevantnog progressa i/ili pogoršanja u međuvremenu. Sloboda kretanja i dalje je problem za manjinske zajednice. Isto tako, pristup mnogim osnovnim javnim službama ostaje problematičan uprkos tome što mnoge javne službe uviđaju kakve probleme moraju da reše kako bi ispunili svoju obavezu da jednako zadovolje sve svoje korisnike bez obzira na etničku pripadnost. Zabeležili smo da UNMIK i drugi ulažu povećane napore da nađu odgovarajuća rešenja, ali smo isto tako zabeležili da su dodatna pažnja i materijalni resursi koje ovakvi napori zahtevaju i dalje prepreka trajnom poboljšanju.

Cilj nam je da razmišljamo o budućnosti i da informacije plasiramo na jedan otvoren način, naglašavajući oblasti koje izazivaju zabrinutost i ukazujući na realna rešenja u onoj meri u kojoj je to moguće. Kako se Kosovo kreće prema još jednom važnom koraku u ispunjenju rezolucije 1244 Saveta bezbednosti, naime izborima za kosovski skupštinu zakazanim za 17.novembar 2001., nadamo se da će ovaj izveštaj poslužiti kao preporuka i oruđe za sve zainteresovane za situaciju u kojoj se nalaze manjine. Jedno pitanje koje se stalno javljalo tokom prikupljanja informacija i spremanja nacрта ovog izveštaja bila je važnost lokalnih činilaca u razvoju civilnog društva. Samo stanovnici Kosova mogu da oblikuju društvo koje uključuje sve i koje je jednako za sve. Vođstvo i podrška od strane međunarodne zajednice su nezamenljivi, ali na kraju krajeva, izazov leži pred svakim stanovnikom Kosova da prihvati mogućnost bolje budućnosti i da jedni drugima pomognu da se ovo postigne. Manjinske zajednice ne bi trebalo posmatrati kao pasivne žrtve agresije, kao što većinska zajednica u celini ne bi trebalo da se posmatra kao agresor. Umesto toga, trebalo bi se usmeriti na prava i obaveze svih stanovnika Kosova da zajednički rade na otvoren i nepristrasan način kako bi ostvarili mirno Kosovo za kojim teže.